

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів
Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

БОЙКО Андрій Сергійович

УДК 368.1

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**«Особливості розвитку майнових видів страхування в Україні:
реалії та перспективи »**

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **Андрій БОЙКО** _____

Керівник роботи
ВІЛЕНЧУК Олександр Миколайович
д.е.н., доцент

Житомир – 2021

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
БОЙКО Андрія Сергійовича

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № __ від «__» грудня 2021 р.

Завідувач кафедри _____

к.е.н., професор _____ Дмитро ДЕМА

«__» грудня 2021 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _ БОЙКО Андрій Сергійович __ захистив кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

Тетяна ТОВСТУХА

«__» грудня 2021 р.

АНОТАЦІЯ

БОЙКО А. С. Особливості розвитку майнових видів страхування в Україні: реалії та перспективи – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 – фінанси, банківська справа та страхування. – Поліський національний університет, Житомир, 2021.

У кваліфікаційній роботі висвітлено теоретико-методологічні засади організації та функціонування ринку майнових видів страхування в Україні. Представлено конкретизацію ролі страхування у процесі суспільного відтворення, доведено необхідність інфраструктурного забезпечення подальшого розвитку загальних видів страхування. Здійснено порівняльний аналіз тенденцій показників розвитку страхового ринку на національному рівні, а також у розрізі окремих видів майнового страхування. Обґрунтовано необхідність нарощування рівня капіталізації страхових компаній, як підґрунтя для гарантування їх платоспроможності, а відтак і фінансової спроможності, виконувати взяті на себе зобов'язання за договорами майнового страхування. Сформульовані пропозиції щодо подальшої модернізації та цифрової трансформації з метою урівноваження фінансово-економічних інтересів всіх стейкхолдерів страхового ринку.

Ключові слова: ризики, страхування, страховий ринок, страхові інтереси, страхові відносини, страхові події, суб'єкти та об'єкти страхування.

SUMMARY

BOYKO A. S. Features of development of property types of insurance in Ukraine: realities and prospects – Manuscript.

Qualification work for a master's degree in specialty 072 – finance, banking and insurance. – Polisia National University, Zhytomyr, 2021.

The theoretical and methodological principles of organization and functioning of the property insurance market in Ukraine are highlighted in the qualification work. The concretization of the role of insurance in the process of social reproduction is presented, the necessity of infrastructural provision of further development of general types of insurance is proved. A comparative analysis of trends in the development of the insurance market at the national level, as well as in terms of certain types of property insurance. The need to increase the level of capitalization of insurance companies as a basis for guaranteeing their solvency, and hence financial capacity, to fulfill the obligations under property insurance contracts is substantiated. Proposals for further modernization and digital transformation have been formulated in order to balance the financial and economic interests of all stakeholders in the insurance market.

Key words: risks, insurance, insurance market, insurance interests, insurance relations, insurance events, subjects and objects of insurance.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЙНОВИХ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ	8
1.1. Роль та значення майнових видів страхування у процесі суспільного відтворення	8
1.2. Інфраструктурне забезпечення сегменту загальних видів страхування	11
Висновки до розділу 1	14
РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА ЗМІН ІНДИКАТОРІВ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	15
2.1. Структурний аналіз показників розвитку страхового ринку на національному рівні	15
2.2. Особливості формування та позиціювання послуг у сегменті майнових видів страхування	18
2.3. Капіталізація як безпековий фактор розвитку страхового бізнесу	21
Висновки до розділу 2.....	24
РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗРІВНОВАЖЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ СТРАХОВОГО РИНКУ	25
3.1. Ключові напрями модернізації ринку страхових послуг в Україні	25
3.2. Діджиталізація сегменту послуг з майнових видів страхування	29
Висновки до розділу 3	32
ВИСНОВКИ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	36

ВСТУП

Об'єктивними реаліями сьогодення є досить висока ймовірність настання різноманітних ризиків (природного й антропогенного походження) та спричинення ними непередбачених витрат для окремих домогосподарств, корпоративного сектору економіки та державі загалом. Розв'язання даної проблеми здійснюється завдяки використанню сучасного інструментарію протидії ризикам. Досвід багатьох високо розвинутих країн світу (США, Канади, країн Європейського Союзу, Японії та ін.) засвідчує, що таким інструментом є страхування. Його унікальність полягає у спроможності акумулювати страхові платежі, формувати з них технічні резерви та використовувати їх у разі настання страхових подій. Відтак, значно пом'якшуючи негативні наслідки прояву ризиків для страхувальників та третіх осіб (вигодонабувачів).

Суттєвий внесок у формування теорії та методології майнового страхування здійснено такими вченими: Ю. Алексеровою, В. Базилевичем, В. Борисовою, О. Віленчуком, О. Залетовим, М. Мних, М. Клапкіним, О. Козьменко, Т. Кривошлик, О. Прокопчук, А. Шолойко та ін. Проте швидкість та модифікація наявних та потенційних ризиків, визначає потребу у розробці нових, а також удосконалення існуючих страхових послуг. Все це зумовлює необхідність у здійсненні подальших досліджень в заданому напрямі.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є розробка й обґрунтування теоретико-методологічних засад функціонування майнових видів страхування та виявлення перспектив їх розвитку, зважаючи на ризикогенність оточуючого середовища.

Досягнення поставленої мети потребує розв'язання наступних завдань:

- розкрити роль та значення майнових видів страхування у процесі суспільного відтворення;
- аргументувати необхідність інфраструктурного забезпечення сегменту загальних видів страхування;

- здійснити аналіз показників розвитку страхового ринку на національному рівні;
- виявити особливості формування та позиціонування послуг в сегменті майнових видів страхування;
- обґрунтувати необхідність капіталізації страхового бізнесу;
- визначити ключові напрями модернізації страхового ринку;
- сформулювати пропозиції щодо діджиталізації сегменту послуг з майнових видів страхування.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процес розкриття особливостей функціонування майнових видів страхування з урахуванням поточних реалій та перспектив їх розвитку. Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних положень щодо формування страхових відносин на ринку майнових видів страхування в Україні.

Методика досліджень. Теоретико-методологічним базисом кваліфікаційної роботи виступає системний метод наукового пізнання складних явищ та процесів, які відбуваються при організації та здійсненні страхових відносин у суспільстві. Для віддзеркалення ролі майнових видів страхування у процесі суспільного відтворення використано абстрактно-логічний метод. Монографічний метод застосовано для обґрунтування системи інфраструктурного забезпечення сегменту майнових видів. Структурно-функціональний метод використано для аргументації доцільності капіталізації страхових компаній та необхідності комплексної модернізації страхового ринку. Табличний та графічний методи застосовано з метою наочного відображення результатів проведеного дослідження.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. Наукові результати виконання кваліфікаційної роботи дозволили констатувати, що вагомим стимулом та дієвими мотиваційними чинниками подальшого розвитку майнових видів страхування в Україні є модернізація страхового ринку, сутність якої полягає у формуванні сучасного інформаційно-

комунікаційного середовища, розвиток інфраструктури страхового ринку, забезпечення актуарної збалансованості, стимулювання розвитку окремих видів майнового страхування.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані авторські положення й пропозиції за результатами написання кваліфікаційної роботи можуть мати практичне застосування у практичній діяльності страхових компаній.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Базові положення кваліфікаційної роботи були віддзеркалені в доповідях автора на тему:

- «Роль майнових видів страхування у формуванні безпекового середовища ринкового типу», оприлюдненій на студентській науково-практичній конференції «Студентські наукові читання: 2021» (1 червня 2021 р., Поліський національний університет);

- «Ринок майнових видів страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку» оприлюдненій на Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку» Том II (27 жовтня 2021 р. Поліський національний університет);

- «Вплив діджиталізації на розвиток майнових видів страхування в Україні», оприлюдненій на студентській науково-практичній конференції «Студентські наукові читання: 2021» (23 листопада 2021 р., Поліський національний університет).

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (40 найменувань). Загальний обсяг основної частини кваліфікаційної роботи – 30 сторінок, містить 8 таблиць та 3 рисунка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЙНОВИХ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ

1.1. Роль та значення майнових видів страхування у процесі суспільного відтворення

Соціально-економічні потреби людства постійно зростають, що зумовлює необхідність у збільшенні використання найрізноманітніших ресурсів (вичерпних та невичерпних). Постійне нарощування, експлуатація та використання ресурсів, спричиняє значні економічні, екологічні, технологічні, соціальні, фінансові та інші ризики для функціонування економік на національному та глобальному рівнях. Відтак, гостро постає питання щодо ефективної та своєчасної нейтралізації зазначених ризиків та мінімізації їх впливу на реципієнтів довкілля.

У цивілізаційному світі розв'язання окресленої проблеми здійснюється за допомогою інструментів страхування. Саме завдяки страхуванню, здійснюється замкнений розподіл ризиків й відповідальності між учасниками страхового процесу. Умовами такого розподілу передбачена можливість виплати страхового відшкодування страхувальникам (та/ або третім особам) у разі настання страхової події.

Страхування це передусім універсальний інструмент, спрямований на захист майнових інтересів зацікавлених осіб. Згідно ст. 4 Закону України «Про страхування» страхування «це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків) визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними та юридичними особами страхових платежів, страхових внесків, страхових премій та доходів від розміщення коштів цих фондів» [24]. Згідно ст. 4 Закону України «Про страхування». Предметом договору страхування

можуть бути майнові інтереси, що не суперечать закону і пов'язані: а) з володінням, користуванням і розпорядженням майном (майнове страхування); б) з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі (страхування відповідальності) [24].

У науковій літературі майнове страхування розглядається, як найбільш значний сегмент страхового ринку. В майновому страхуванні об'єктом страхових відносин є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з володінням, користуванням та розпорядженням майном юридичних або фізичних осіб, які здійснюються на підставі добровільно укладеного договору між страховиком та страхувальником [27]. Економічна сутність майнового страхування полягає у формуванні страховими компаніями у достатньому обсязі технічних та інших фондів (завдяки отриманим платежам) та їх використання у вигляді відшкодувань страхувальникам (та/ або третім особам) у разі настання страхової події.

Механізм майнового страхування надає можливість розподілити між страховиком та страхувальником фінансову відповідальність за ризики, настання яких має ймовірний характер. Майновий сегмент страхового ринку України займає понад 90 %.

Послуги з майнового страхування надаються фізичним і юридичним особам, а також третім особам (вигодонабувачам) (рис. 1.1). За формами проведення страхування поділяється на добровільне та обов'язкове. Майно фізичних осіб приймається на страхування переважно на добровільних засадах. Обов'язкова форма страхування майна юридичних осіб застосовується для тих ризиків, що можуть спричинити суспільний резонанс та мати негативний вплив на оточуюче середовище, наприклад, страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яку може бути заподіяно пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки; страхування ліній електропередач; страхування майнових ризиків користувача надр.

Рис.1.1. Розмежування майнового страхування в залежності від отримувачів страхового захисту

Джерело: власні дослідження.

Різноманітність форм й видів майнового страхування, зумовлено широкою амплітудою ризиків та необхідністю їх своєчасної нейтралізації, використовуючи інструменти мікрострахування, страхування та перестрахування. Важливим є раціональне поєднання різних форм (добровільної та обов'язкової) страхового захисту. Безумовно, що в умовах функціонування економіки на ринкових засадах, перевага має надаватися добровільному волевиявленню щодо участі у страховому процесі. Проте, масштабність та катастрофічність деяких ризиків (природо-кліматичних, енергетичних, екологічних тощо) має руйнівний вплив на реципієнтів довкілля, що виправдовує доцільність використання обов'язкової форми страхування.

Отже, роль страхування у процесі суспільного відтворення має тенденцію до постійного зростання з огляду на необхідність ефективної протидії ризикам природного та антропогенного характеру. Відтак, постає гостра потреба у здійсненні удосконалення інфраструктурного забезпечення функціонування страхового ринку. Цим питанням присвячено наступний параграф кваліфікаційної роботи.

1.2. Інфраструктурне забезпечення сегменту загальних видів страхування

Розвиток сучасної інфраструктури страхового ринку є однією з ключових умов забезпечення його інвестиційної привабливості для всіх стейкхолдерів сегменту майнових видів страхування. Зміст інфраструктурного забезпечення у сфері страхової діяльності пов'язаний зі спроможністю взаємодії щодо здійснення ефективного розподілу (перерозподілу) ризиків й відповідальності між усіма суб'єктами страхування. Зокрема для страхових компаній, даний процес зумовлений з розробкою, позиціонуванням та збутом відповідних послуг, забезпечення рентабельності у розрізі окремих видів майнового страхування. Водночас потенційні страхувальники потребують високоякісного обслуговування, яке забезпечуватиме надійний страховий захист.

У науковій літературі поняття «інтерпретація страхового ринку» інтерпретується з різних позицій. Наприклад, О. Козьменко дане поняття розглядає як «систему інститутів сприяння створенню, купівлі-продажу і споживанню страхових послуг і відповідних цим інститутам різних регулюючих механізмів, таких, що забезпечують економічно вигідні умови для ефективної взаємодії між страхувальниками і страховиками на страховому ринку» [11 с. 33]. Р. В. Пікус стверджує, що «інфраструктура страхового ринку це система прямих і непрямих посередників, які прямо чи опосередковано функціонують на страховому ринку для обслуговування інтересів продавців і покупців страхових послуг (тобто страховиків та страхувальників) [29, с. 109]. Ґрунтовну позицію щодо змісту інфраструктури страхового ринку займає А.С. Шолойко, яка стверджує, що «це сукупність інституцій, організацій, інфраструктурних послуг, інфраструктурних активів, утворюваних зв'язків, які сприяють оперативній взаємодії страховиків (перестраховиків) і покупців страхових (перестрахових) послуг щодо їх виробництва, купівлі-продажу та споживання, а також страховиків та інших суб'єктів у процесі розміщення страхових резервів, що зміцнює безпеку страхового ринку і держави в цілому» [34, с. 45-46].

Достатньо ґрунтовним є визначання Г. Б. Єрмолаєв, який розглядає інфраструктуру страхового ринку, як певне середовище функціонування інститутів щодо «сприяння створенню купівлі-продажу і споживання страхових послуг і відповідних цим інститутам різних регулюючих механізмів, що забезпечують економічно вигідні умови для ефективної взаємодії між страхувальниками і страховиками на страховому ринку. Взаємодія суб'єктів страхової справи є необхідною умовою для функціонування страхової галузі» [8, с.134-135].

Логічно та послідовно характеризує елементи інфраструктури страхового ринку І. О.Школьник, який виокремлює такі складові [32]:

1. Операційна інфраструктура (технічна, торговельна, посередницька);
2. Інформаційна інфраструктура (технічна, об'єктивна, суб'єктивна);
3. Регулююча інфраструктура (правова, контролююча, науково-технічна).

У науковій літературі під інфраструктурою ринку розглядають також «... сукупність елементів (інститутів, установ, організацій, технологій, норм, систем), що забезпечують, регулюють та створюють умови для нормального, безперебійного, багаторівневого функціонування ринку, як особливої економічної системи, а також взаємодії його суб'єктів на основі купівлі продажу товарів» [26, с. 22-23]:

Відтак, можна стверджувати, що сучасний розвиток страхового ринку потребує формування розгалуженого інфраструктурного забезпечення. Його розвиток орієнтований передусім на системну організації взаємодії між прямими та опосередкованими учасниками страхового процесу. Безпосередніми суб'єктами страхових правовідносин є страхові й перестрахові компанії, страхувальники, страхові прямі (агенти та брокери) та непрямі (андерайтери, актуарії, аварійні комісари тощо) посередники, а також державні та недержавні інституції, які сприяють розвитку страхових відносин у суспільстві. Основних структурних та інфраструктурних учасників страхового ринку представлено у табл.1.1.

Таблиця 1.1

**Структурні, інфраструктурні державні та поза державні
учасники страхового ринку**

Учасники страхового ринку	Роль та значення учасників страхового ринку забезпеченні його інфраструктурного розвитку
<i>Структурні суб'єкти страхового ринку</i>	
Страховики	Здійснюють розробку, позиціонування та збут страхових послуг, тим самим надають страховий захист фізичним й юридичним особам, завдяки формуванню з подальшим використанням коштів страхових резервів за фактом настання страхових подій
Перестраховики	Забезпечують процес вторинного розподілу ризиків й відповідальності між собою з метою гарантування фінансової стабільності страхових компаній
Страховальники	Передають на страхування майнові ризики для мінімізації ймовірних втрат у разі настання страхових подій, а відтак сприяють підвищенню економічної безпеки на мікро та макро рівнях
<i>Інфраструктурні суб'єкти прямого посередництва</i>	
Страхові агенти	Укладають договори майнового страхування від імені страхових компаній
Страхові брокери	Консультують потенційних страхувальників щодо укладання та переукладання договорів з майнових видів страхування
<i>Інфраструктурні суб'єкти непрямого посередництва</i>	
Андерайтери	Приймають рішення щодо доцільності прийняття ризиків на страхування на підставі математичної та статистичної обробки інформації про ймовірність настання ризиків
Актуарії	Здійснюють розрахунок страхових тарифів та визначають частку кожного страхувальника у формуванні страхового фонду
Аварійні комісари	Фахівці страхової компанії, які займаються оцінкою збитків, спричинених страхувальникам (та/ або третім особам) у разі настання страхових подій
<i>Державні та поза державні суб'єкти страхового ринку</i>	
Національний банк України	Здійснює регуляторну політику відносно діяльності страхових компаній, видає ліцензії, контролює виконання чинного законодавства страховими компаніями
Ліга страхових організацій України	Сприяє розвитку страхування в Україні та вільній конкуренції між страховими компаніями, захищає права та інтереси споживачів страхових послуг

Джерело: власні дослідження.

Сучасний розвиток інфраструктури страхового ринку, сприятиме розв'язанню таких завдань:

- безперервному функціонуванню страхового ринку;
- активізації процесу купівлі-продажу страхових послуг;
- координації взаємодії учасників страхового ринку;
- підвищення якості й сервісу страхового обслуговування;

- розширення страхового покриття майнових ризиків.

Отже, необхідною передумовою функціонування страхового ринку є функціонування сучасної інфраструктури. Її розвиток матиме позитивний вплив на діяльність всіх суб'єктів страхового процесу. Відтак, з'являтимуться додаткові аргументи на користь укладання, (переукладання) договорів з майнових видів страхування.

Висновки до розділу 1

Роль страхування як інструмента нейтралізації ризиків має стійку тенденцію до підвищення на національному, та глобальному рівнях. Це зумовлено необхідністю своєчасної та ефективною протидії цивілізаційним викликам. Адже замкнутий розподіл ризиків між страховиками й страхувальниками сприяє їх спільній відповідальності та дії механізму відшкодування збитків у разі настання страхових подій. Цим пояснюється унікальність страхування у порівнянні з іншими механізмами нейтралізації ризиків. У даному контексті йдеться про необхідність розвитку інноваційної інфраструктури ринку майнових видів страхування, як підґрунтя для посилення взаємодії стейкхолдерів страхового ринку.

РОЗДІЛ 2

ДИНАМІКА ЗМІН ІНДИКАТОРІВ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

2.1. Структурний аналіз показників розвитку страхового ринку на національному рівні

Стан розвитку страхового ринку України характеризується за допомогою певних показників. Найбільш інформаційно-вагомим індикатором розвитку страхового ринку відносяться: кількість страхових компаній, які позиціонують свої послуги у сфері особистих та майнових видів страхування сума акумульованих страхових платежів та розміри виплати страхових відшкодувань за фактом настання страхових подій. Оцінюючи фінансово-економічну діяльність страхових компаній постає необхідність у здійсненні регулярного моніторингу наступних показників: величини активів, власного капіталу, гарантійних фондів та страхових резервів.

Дослідження динаміки змін ключових показників розвитку страхового ринку дозволяє давати ґрунтовні відповіді на наступні проблемні питання: 1) відстежувати попит та пропозицію на страхові послуги; 2) формувати інформаційний ресурс щодо обсягів, масштаб кількості та якості наданих послуг з різних видів страхування; 3) аналізувати та систематизувати аналітичні показники для прогнозування подальшого розвитку страхового ринку в Україні; 4) здійснювати порівняльний аналіз показників розвитку національного страхового ринку з загальноєвропейськими та світовими тенденціями. Ключові макроекономічні показники розвитку страхового ринку за 2018–2020 рр. висвітлені в таблиці 2.1.

Аналіз таблиці 2.1 дає підстави стверджувати, що загальна кількість страхових компаній в Україні за досліджуваний період скоротилась на 71 од. (на 24,1 %). Антологічна ситуація спостерігається в сегменті компаній, які позиціонують послуги з майнових видів страхування, тобто 51 од.(19,5 %;).

**Макроекономічні тенденції розвитку ключових показників
страхового ринку України за 2018-2020 рр.**

Показники	Роки			2020 р. до 2018, %
	2018	2019	2020	
Кількість страхових компаній, у тому числі:	294	281	223	75,9
СК “non-Life”	261	251	210	80,5
СК “Life”	33	30	23	69,7
Валові страхові платежів, у тому числі:	49367,5	53001,2	45184,9	91,5
зі страхування життя, млн грн	3906,1	4624,0	4823,7	123,5
майнових видів страхування, млн грн	45461,4	48377,2	40361,2	88,8
Частка премій зі страхування життя в структурі валових страхових платежів, %	7,9	8,7	10,7	-
Частка премій з майнових видів страхування в структурі страхових платежів, %	92,1	91,3	89,3	-
Валові страхові виплати, у тому числі:	12863,4	14338,3	14852,7	115,5
зі страхування життя, млн грн	704,9	575,9	640,6	90,9
майнових видів страхування, млн грн	12158,5	13762,4	14212,1	116,9
Частка виплат зі страхування життя в структурі валових страхових виплат, %	5,5	4,0	4,3	-
Частка виплат з майнових видів страхування в структурі валових страхових виплат, %	94,5	96,0	95,7	-
Сума сформованих страхових резервів, млн грн, у тому числі:	26975,6	29558,8	34192,1	126,8
резерви зі страхування життя, млн грн	9335,1	10273,7	12381,9	132,6
технічні резерви	17640,5	19285,1	21810,2	123,6
Частка резервів зі страхування життя у загальній структурі страхових резервів, %	34,6	34,8	36,2	-
Частка технічних резервів у загальній структурі страхових резервів	65,4	65,2	63,8	-

Джерело: розраховано за даними [37-39].

Дослідження кількісних показників страхового ринку, свідчать про їх певне уповільнення за 2018–2020 рр. Зокрема, скоротився валовий обсяг акумульованих страхових платежів на 8,5 % у т.ч. премій з майнових видів страхування – 11,2 %. Така тенденція зумовлена передусім загально економічним скороченням ділової активності суб’єктів підприємницької діяльності у зв’язку з глобальною пандемією COVID-19. Натомість такий показник, як валові страхові виплати збільшились на 115,5 % та на 116,9 % зросли виплати компаній, які надавали послуги з майнових видів страхування.

Взагалі варто зазначити, що страхування у світовому вимірі, як інструмент нейтралізації ризиків має стійку тенденцію до зростання. Глобальна

макроекономічна стабільність знизилась на 18 % у 2020 р. через кризу COVID-19 [2]. За даними Resilience Index 2021 – глобальний індекс стійкості страхування Swiss Re Institute об'єднує три субіндекси, які включають здоров'я, смертність та стихійні лиха. Ризики катастроф у глобальному вимірі досягли нового максимуму 1,4 трильйона доларів у 2020 р. [Глобал індекс].

Про досить позитивну динаміку розвитку діяльності страхових компаній в Україні свідчать дані табл. 2.2. Зокрема за досліджуваний період активи страховиків зросли на 110,6 %, власний капітал на 133,2 %, страхові резерви – 107 % та гарантій фонд – 159,5 %. Зазначені показники свідчать насамперед, про їх фінансову спроможність виконувати взяті зобов'язання за договорами майнового страхування. Натомість 90 % страхових премій за 2020 р. було сконцентровано у 60 страховиків [25]. Даний показник вказує на те, що багато страхових компаній не здатні забезпечити гідну конкуренцію на ринку та надавати високоякісні страхові послуги з огляду на середньо та довгострокову перспективу.

Таблиця 2.2

**Динаміка змін ключових показників розвитку майнових видів
страхування в Україні за 2018-2020 рр.**

Показники	Роки			2020 р. до 2018 р., %
	2018	2019	2020	
Активи страховиків, тис грн	29364297,3	30263706,2	32485914,8	110,6
Власний капітал страховиків, тис. грн	10522687,6	11449648,1	14015071,2	133,2
Сума сформованих страхових резервів, тис. грн	13915409,2	14800056,7	15016306,7	107,9
Гарантійний фонд, тис. грн	5298791,2	6463875,0	8452356,2	159,5

Джерело: розраховано за даними [37-39].

Логічним продовженням розв'язання окресленої проблеми є подальше скорочення страхових компаній або їх реорганізація та об'єднання. Вжиття зазначених заходів є виправданими з позицій підвищення платоспроможності та ліквідності страховиків. Адже забезпечення фінансової надійності страхових компаній є вагомим запорукою стабільності функціонування страхової галузі загалом.

2.2. Особливості формування та позиціювання послуг у сегменті майнових видів страхування

Майновий сегмент страхового ринку України займає понад 90 %. Це свідчить про жвавий попит на страхові послуги серед потенційних страхувальників. Аналіз структури страхового портфеля у 2020 р. за видами страхування дає підстави зробити наступні висновки. Найбільший сегмент ринку 35 % припадає на автостраховання (ОСЦПВ, Зелена карта, КАСКО). Це пояснюється тим, що у сфері автостраховання поєднується добровільна та обов'язкова форми страхування. Крім цього, значну частку ринку займають такі види страхування, як страхування майна та вогневих ризиків (15 %), страхування фінансових ризиків (7 %), страхування від нещасних випадків (4 %), страхування відповідальності (іншої ніж пов'язана з транспортом) (3 %), інші види майнового страхування (9 %). Решта страхових послуг надаються у сегменті особистого страхування, зокрема: медичного страхування (16 %); та страхування життя (11 %) [25]. Динаміка надходження валових страхових платежів з майнових видів страхування представлена в табл. 2.3.

Аналіз даної таблиці варто здійснювати у розрізі добровільних, обов'язкових видів страхування та страхування відповідальності. У відповідності до ст. 5 Закону України «Про страхування» визначено дві форми страхового захисту обов'язкова та добровільна. Обов'язкова форма поширюється на ризики, які мають суспільний резонанс та потенційно несуть загрозу оточуючому середовищу. Основні правила та умови укладання договорів з майнових видів страхування регламентуються через відповідні Закони України та Постанови Кабінету міністрів України.

Добровільна форма страхування розповсюджується на майно юридичних та фізичних осіб. Умови страхування визначаються на договірних засадах між страховиком та страхувальником. Страхові компанії позиціонують розроблені послуги, а страхувальники обирають їх, відповідно до наявних фінансових можливостей потреб у страховому захисті.

Страховання відповідальності є невід’ємним елементом загальної системи страхування. Базовою особливістю даного виду страхових послуг є те, що страховий захист поширюється не на страхувальників, а на третіх осіб (вигодонабувачів).

Таблиця 2.3

**Динаміка надходження валових страхових платежів
з майнових видів страхування в Україні за 2018-2020 рр.**

Види ризикових видів страхування	Роки			2020 р. до 2018 р., %
	2018	2019	2020	
<i>Добровільні види страхування, тис грн</i>				
Страховання від нещасних випадків	1177955,9	1276818,9	1167332,1	99,1
Страховання авто каско	6125613,5	6610670,6	8206480,5	134,0
Страховання водного транспорту	25060,5	22505,9	26291,8	104,9
Страховання повітряного транспорту	21482,8	-	35520,2	165,3
Страховання сільськогосподарської продукції	258512,1	226289,9	175153,5	67,8
Страховання від вогню та стихійних явищ	1274106,6	1195834,2	1218838,2	95,7
Страховання вантажів і багажу	752558,4	715899,9	804523,6	106,9
Страховання фінансових ризиків	79470,1	605798,9	1202502,3	15,1 р.б.
<i>Обов’язкові види страхування, тис грн</i>				
Страховання цивільної авіації	857256,9	504366,2	588602,8	68,7
Страховання “Зелена карта”	521843,8	1440853,6	1341310,5	2,6 р.б.
<i>Страховання відповідальності, тис грн</i>				
Страховання цивільно-правової відповідальності (ОСАЦВ)	4182049,0	4763814,3	5833006,8	139,5
Добровільне страхування відповідальності власників водного транспорту	5182,4	2362,2	8591,1	165,8
Страховання добровільної цивільної відповідальності	354312,9	230526,0	436951,5	123,3

Джерело: розраховано за даними [37-39].

Серед добровільних видів страхування варто виокремити, динаміку розвитку транспортного страхування, зокрема, авто–каско, водного та повітряного страхування. За досліджуваний період темпи росту страхових платежів у розрізі зазначених видів страхування становили 134,0 % ,104,9 % та 165,3 % відповідно. Крім цього, варто виділити страхування фінансових ризиків, оскільки сума акумульованих платежів зросла понад 15 разів.

Аналіз надходжень страхових платежів у розрізі обов’язкових видів страхування, засвідчує, що найбільшим попитом користується страхування

“Зелена карта”. Наявність даного страхового поліса дозволяє подорожувати різними країнами світу.

У таблиці 2.4 представлена динаміка здійснення виплат страхових відшкодувань у розрізі майнових видів страхування. Такий аналіз необхідний для відстеження процесу виконання страховими компаніями взятих фінансових зобов'язань перед страхувальниками та третіми особами (вигодонабувачами).

Таблиця 2.4

**Динаміка виплат страхових відшкодувань
з майнових видів страхування в Україні за 2018-2020 рр.**

Види ризикових видів страхування	Роки			2020 р. до 2018 р., %
	2018	2019	2020	
<i>Добровільні види страхування, тис грн</i>				
Страховання від нещасних випадків	180793,9	164160,4	161696,7	89,4
Страховання авто каско	3049068,8	3122696,1	3663652,8	120,2
Страховання водного транспорту	1770,7	4152,8	4901,0	2,8 р.б
Страховання повітряного транспорту	44591,6	-	-	
Страховання сільськогосподарської продукції	39577,0	107611,1	351836,0	8,9 р.б
Страховання від вогню та стихійних явищ	235837,7	110201,0	556133,3	2,4 р. б.
Страховання вантажів і багажу	54085,2	73008,9	110783,3	2,1 р.б
Страховання фінансових ризиків	45322,3	432885,3	98189,5	2,2 р.б.
<i>Обов'язкові види страхування, тис грн</i>				
Страховання цивільної авіації	29201,1	20906,3	138909,0	4,8 р.б
Страховання “Зелена карта”	1503252,6	538197,7	708404,9	47,1
<i>Страховання відповідальності, тис грн</i>				
Страховання цивільно-правової відповідальності (ОСАЦВ)	1944332,2	2351892,8	2770667,3	142,5
Добровільне страхування відповідальності власників водного транспорту	-	39,0	-	-
Страховання добровільної цивільної відповідальності	60858,1	41349,8	65692,7	107,9

Джерело: розраховано за даними [37-39].

Аналіз таблиці 2.5 дає підстави стверджувати, що розмір страхових відшкодувань у 2020 р. в порівнянні з 2018 рр. значно збільшився майже з усіх видів страхування. Зокрема страхування сільськогосподарських ризиків (8,8 раза), страхування водного транспорту (2,8 раза), страхування від вогневих та стихійних явищ (2,4 раза), страхування фінансових ризиків (2.2 раза). Високий

рівень виплат відносно надходжень страхових премій, свідчить про подальше зміцнення фінансової стійкості та платоспроможності страховиків.

У даному контексті актуальним постають питання диверсифікації страхового портфеля компанії. Це досягається завдяки розширенню асортименту страхових послуг, системному управлінню доходами та витратами з широким використанням можливостей перестраховування. Отже, одним з ключових фінансових пріоритетів діяльності страхової компанії є забезпечення її капіталізації. Даному питанню присвячено наступний параграф.

2.3. Капіталізація як безпековий фактор розвитку страхового бізнесу

Розвиток страхового бізнесу ґрунтується насамперед на дотриманні певних прав та домовленостей, зафіксованих правовими документами. Для страхових компаній бізнес полягає у фінансовій спроможності акумулювати у достатньому обсязі страхові платежі з різних видів страхування. Використовуючи їх на формування технічних та інших резервів для здійснення майбутніх виплат за фактом настання страхових подій, а також формування рентабельності та прибутковості від страхових операцій. У стратегічному розумінні пріоритетним завданням страховиків є нарощування обсягів власного капіталу, тобто забезпечення процесу капіталізації.

Професор Оксфордського університету стверджує, що «страховий капітал як один з головних елементів страхової діяльності, що служить для забезпечення взятих на себе зобов'язань і захисту страхувальників від ризиків». [35, с. 49]. Загальнонауковою є позиція, що «страховий капітал розглядається як міра достатності та адекватності обсягу капіталу і ризику, який несе в собі страховик у формі страхових зобов'язань» [13].

У процесі управління капіталом страхова компанія, проходить три взаємопов'язані етапи, а саме процес формування, розподілу та його використання (табл. 2.5).

**Джерела формування, розподілу та використання
капіталу страхової компанії**

Джерела формування капіталу	Напрями використання капіталу
<i>Формування капіталу</i>	
Внески засновників до статутного фонду для функціонування страхової компанії	Забезпечення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності
Страхові платежі	Нагромадження технічних резервів для здійснення майбутніх виплат та забезпечення прибутковості страхового бізнесу
<i>Розподіл капіталу</i>	
Сформовані страхові резерви страховика	Виконання страховиками взятих фінансових зобов'язань за договорами майнового страхування
Трансфер страхових премій перестраховику	Гарантування спільної відповідальності страховика й перестраховальника, відповідно до взятих зобов'язань
<i>Використання капіталу</i>	
Доходи отримані страховиком від фінансової та іншої не страхової діяльності	Здійснення операційної й фінансової діяльності страхової компанії
Розподіл сум нерозподіленого прибутку	Відшкодування надзвичайних витрат, пов'язаних з операційною та фінансовою діяльністю страховика
Формування емісійного доходу від розміщення акцій	

Джерело: розраховано за даними [37-39].

Процес формування, розподілу та виростання капіталу є одним із ключових бізнес-процесів в управлінні страховою компанією. Від достатності акумульованих страхових платежів залежить спроможність страховика нагромаджувати та використовувати страхові резерви, а відтак виконувати свої зобов'язання в рамках чинних договорів майнового страхування. Страхові компанії зі значним обсягом капіталу мають значно більші можливості у покритті майнових ризиків щодо прийняття їх на страхування.

У таблиці 2.7 представлено динаміку змін власного капіталу страхових компаній України за 2018 –2020 рр. Аналіз розміру власного капіталу десяти провідних національних страховиків, свідчить про поступове зростання даного індикатора (табл.2.6). Це є безумовно позитивним фактором для всієї

страхової галузі, особливо в умовах значних за обсягами виплат страхових відшкодувань, які здійснювались за фактом настання страхових подій.

Таблиця 2.6

**Динаміка змін власного капіталу страхових компаній
України за 2018–2020 рр.**

№	Показники	Роки			2020 р. до 2018, %
		2018	2019	2020	
1	Альянс	1415280,0	1463543,0	1440245,0	101,8
2	ARX	489075,0	603382,0	957336,0	195,7
3	УНІКА	430785,0	529741,0	795469,0	184,7
4	PZU Україна	359223,0	539948,0	794796,0	2,2 р. б
5	ІНГО	639854,8	647011,6	711264,0	111,2
6	ТАС	450731,8	610930,7	696821,8	154,6
7	АРСЕНАЛ СТРАХЗУВАННЯ	343675,0	353962,0	399822,0	116,3
8	УНІВЕРСАЛЬНА	268088,0	271547,0	355368,0	132,6
9	КРЕДО	389500,0	445572,0	423935,0	108,8
10	ВУСО	160652,0	198420,2	417107,0	2,6 р.

Джерело:

Водночас, постає необхідність у розробці та реалізації комплексу заходів, орієнтованих на урізноманітнення джерел капіталізації страховиків й підвищення їх платоспроможності, прибутковості у середньо та довгостроковій перспективі. Такими заходами слід вважати:

1) розширення асортименту страхових послуг, підвищення їх інноваційності, привабливості та доступності для потенційних страхувальників;

2) генерування страховиком інноваційних бізнес-процесів, здатних підвищувати конкурентоспроможність компанії та гарантувати надійність й своєчасність страхового захисту страхувальникам;

3) захист прав споживачів страхових послуг, що передбачає формування прозорих, зрозумілих умов страхового захисту, без додаткових обмежень у покритті майнових ризиків страхуванням.

4) формування високого рівня страхової культури та довіри, як фундаментального чинника подальшого розвитку страхових відносин у суспільстві;

5) удосконалення правового та інституціонального середовища щодо взаємовідносин між учасниками страхового процесу.

Отже, капіталізація є одним з базових індикаторів ефективності й мобільності страхової компанії. Поступове нарощування даного показника є однією з визначальних умов забезпечення конкурентоспроможності страховика на ринку. Формування достатнього обсягу капіталу страховими компаніями, підвищує довіру до даних інституцій потенційних страхувальників та сприяє стабільності страхової галузі загалом.

Висновки до розділу 2

Розвиток майнових видів страхування в Україні має позитивні тенденції. Попри незначне скорочення обсягів акумульованих страхових платежів протягом 2018 –2020 рр. попит на послуги майнового страхування зростає. Це зумовлено усвідомленням потенційними страхувальниками (юридичними та фізичними особами) необхідності в посиленні їх страхового захисту. Дослідження стану розвитку майнових видів страхування, дозволило виявити суттєве перевищення виплат над преміями, зокрема сільського господарського страхування, страхування авто каско, страхування фінансових ризиків тощо.

Виявлені тенденції зумовлюють потребу у використанні системного підходу до формування, розподілу та використання капіталу страхової компанії. Йдеться насамперед про вжиття послідовних заходів, спрямованих на забезпечення достатності капіталу для виконання взятих фінансових зобов'язань в рамках чинних договорів страхування. Нарощування обсягів капіталу дозволяє розширювати страхове покриття майнових ризиків, а відтак посилювати страховий захист страхувальників (та/або третіх осіб).

РОЗДІЛ 3

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗРІВНОВАЖЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ СТРАХОВОГО РИНКУ

3.1. Ключові напрями модернізації ринку страхових послуг в Україні

У сучасному ринковому середовищі ефективне функціонування страхових відносин можливе лише за умов поступового зрівноваження фінансово-економічних інтересів стейкхолдерів страхового ринку. Таке зрівноваження передбачає досягнення компромісу страхових інтересів передусім між страхувальниками та страховиками. Для потенційних страхувальників основним мотиваційним чинником участі у страховому процесі є забезпечення надійного страхового захисту за прийнятною ціною та своєчасне отримання страхового відшкодування у разі настання страхової події. Натомість страхові компанії позиціонуючи та реалізуючи розроблені страхові послуги, генерують власні доходи здійснюють витрати, тим самим забезпечують платоспроможність, рентабельність та прибутковість страхового бізнесу.

Досягнення окреслених завдань можливе за умов здійснення глибокої та послідовної модернізації страхового ринку. Її суть полягає у використанні різноманітних інструментів (організаційних, адміністративних, нормативно-правових, фінансово-економічних тощо) впливу на підвищення ділової активності учасників страхового процесу. Перед національними страховими компаніями першочерговими пріоритетами постають процеси формування їх конкурентоспроможності. Зміст даного поняття трактується як «комплексна порівняльна характеристика яка відображає рівень переваги сукупності оціночних показників діяльності, що визначають успіх компанії на певному сегменті страхового ринку, в основі якої лежить сукупність критеріальних ознак та збалансоване поєднання вибіркового показників економічної активності, фінансової стійкості, рентабельності, достатності капіталу,

соціальних інтересів та фінансово-інвестиційної діяльності страховиків, яка забезпечує загальний економічний ефект та фінансовий результат функціонування страховика» [14].

Процес модернізації страхового ринку передбачає узгодженість етапів, спрямованих на удосконалення взаємодії між страховиками та страхувальниками з приводу розподілу ризиків та відповідальності між учасниками страхового ринку (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Складові елементи процесу модернізації ринку майнових видів страхування

Джерело: власні дослідження.

Цивілізаційний розвиток страхового ринку потребує удосконалення нормативно-правового забезпечення. Йдеться насамперед про законодавче посилення прав споживачів страхових послуг на страховий захист. Вважаємо доречними пропозиції щодо впровадження посади страхового омбудсмена в Україні. Крім цього на законодавчому рівні необхідно посилювати вимоги до страховиків щодо забезпечення їх платоспроможності та підвищення капіталізації. Такі вимоги надалі матимуть позитивний вплив на розвиток страхового ринку загалом.

Необхідною умовою подальшого функціонування страхового ринку є використання інноваційно-комунікаційних технологій, зокрема, реклами,

мерчандайзингу, позиціонування, стимулювання збуту тощо. Очікуваним результатом таких трансформацій для потенційних страхувальників може стати інформаційна обізнаність у сфері наявних страхових послуг та доступних механізмів страхового захисту. Натомість страховим компаніям необхідна інформація про платоспроможний попит реальних споживачів страхових послуг, кон'юнктурні зміни на страховому ринку. Розгалужена комунікаційна мережа взаємовідносин між страховиками та страхувальниками це завжди вагомий аргумент на посилення страхових відносин у суспільстві.

Сучасна модель організації страхового ринку передбачає формування його інфраструктури. Тобто поряд зі структурними учасниками ринку (страховиками та страхувальниками) важливе місце посідають страхові посередники (зокрема, агенти та брокери). Згідно з Директивою №2016/97/ЄС від 20.01.2016 р. визначено, що «Страховий посередник означає будь-яку фізичну або юридичну особу, крім страхової або перестрахової компанії або їх працівників та інших, ніж допоміжний страховий посередник, який за винагороду здійснює діяльність із дистрибуції в страхуванні» [36, с.53].

Функції та завдання посередників чітко розмежовані у страховому процесі. Зокрема, страхові агенти виступають від імені страховика укладають страхові договори, позиціонують послуги серед потенційних агентів. Натомість страхові брокери на комерційних засадах надають консультативні поради щодо вибору страхових послуг та оптимального варіанту покриття ризиків за допомогою механізму страхування. Професійна діяльність страхових агентів та брокерів сприяє процесу укладання та переукладання з майнових видів страхування.

Досягнення фінансово-економічного компромісу між ключовими учасниками страхового процесу (страховиками та страхувальниками) здійснюється за допомогою актуарної збалансованості. Вона забезпечується через механізм ціноутворення на страхові послуги. Для компанії страховий тариф має корелюватися з ймовірними ризиками, а плата за послугу має бути достатньою для забезпечення платоспроможності страховика та забезпечення

рентабельності та прибутковості страхової діяльності. Водночас, вартість послуги для страхувальників має бути доступною та сприятливою з позиції надійності страхового захисту.

Подальший розвиток майнового страхування в Україні має базуватися на стимулюванні окремих видів. Йдеться насамперед про розширення страхового покриття на такі види ризиків, як аграрні, автотранспортні, фінансові, кредитні, а також види страхування відповідальності (професійної та цивільно-правової). Зазначена діяльність страхових компаній, спрямована на мінімізацію ризиків в різних секторах національної економіки та уникнення непередбачених збитків, спричинених настанням страхових подій. Пріоритетні напрями розвитку майнових видів страхування представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Пріоритетні напрями розвитку майнових видів страхування в Україні

Види майнового страхування	Соціально-економічна значущість від розвитку окремих видів майнового страхування
Автотранспортне страхування	Використання добровільної та обов'язкової форм страхування, сприяє розширенню страхового покриття ризиків, пов'язаних з використанням та експлуатацією транспортних засобів, а також посилює страховий захист страхувальників та третіх осіб.
Страхування майна фізичних та юридичних осіб	Надає страховий захист фізичним та юридичним особам на товарно-матеріальні цінності, якими вони володіють на правах власності або перебувають у тимчасовому користуванні
Страхування фінансово-кредитних ризиків	Розглядається як дієвий інструмент протидії ризикам у фінансово-кредитній сфері. У даному сегменті послуг страхування поширюється на фінансові та кредитні ризики, а також страхування депозитів, фінансових гарантій та титульне страхування
Аграрне страхування	Дозволяє мінімізувати природні та антропогенні ризики у процесі виробництва та переробки сільськогосподарської продукції
Страхування відповідальності	Страховий захист поширюється на третіх осіб (вигодонабувачів) за умов страхування цивільно-правової та професійної відповідальності.

Джерело: власні дослідження.

Отже, модернізація страхового ринку це багатогранний процес трансформацій страхових відносин у суспільстві. Новітні течії в організації та введенні страхового бізнесу пов'язані з цифровізацією страхової діяльності. Даному питанню присвячено завершальний параграф кваліфікаційної роботи.

3.2. Діджиталізація сегменту послуг з майнових видів страхування

Цифровізація національної економіки це об'єктивний процес розвитку інноваційних технологій та додаткові можливості для соціально-економічних перетворень. Для страхової галузі, зазначені процеси відкривають перспективи щодо розширення страхового покриття найрізноманітніших ризиків, збільшення кількості укладених договорів майнового страхування, удосконалення комунікаційних зв'язків між суб'єктами страхування тощо.

Розвиток цифрових технологій в страхуванні пов'язаний з впровадженням *InsurTech*. Наукова інтерпретація даного поняття визначається як «сфера *FinTech*, в якій інноваційні технології використовуються для задоволення потреб споживачів страхових послуг на основі оптимізації своєї діяльності» [4, с. 125]. Взагалі варто відзначити, що за прогностичними оцінками, інвестиції у штучний інтелект у 2021 р. становитимуть 57,6 млрд доларів. Водночас, прибутки від застосування штучного інтелекту у деяких галузях економіки за даними McKinsey Global Institute analysis становитимуть від 3,5 до 5,8 трлн доларів [10].

Представлені дані засвідчують, що світовий бізнес активно інвестує фінансові ресурси в інноваційні страхові технології. Найбільш помітними успіхами діджиталізації у сфері майнових видів страхування є обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності. Частка укладених договорів ОСЦПВ, з використанням страховки SUS – платформи EVA становила понад 20 % [28]. Позиціонування послуг з ОСЦПВ супроводжується з доступністю певних серверів, а саме: електронний євро протокол, інструменти перевірки полісів через сайт МТСБУ і через мобільний додаток держпослуг “Дія”, особистий кабінет одержувача регламентних виплат, автоматизований контроль за наявністю міжнародних полісів “Зелена картка” [28].

Роль та значення діджиталізації страхового ринку полягає в синхронізації та оптимізації операційної й фінансової діяльності страховика. Йдеться насамперед про управління різноманітними бізнес-процесами (андерайтинг

ризиків, формування тарифної політики на страхові послуги, управління доходами та витратами страховика тощо), зростання якості та сервісу страхового обслуговування, підвищення стандартів страхового захисту. Крім цього, використання цифрових технологій має сприяти підвищенню фінансової безпеки страховиків у процесі надання послуг з майнових видів страхування.

Діджиталізацію страхового ринку варто розглядати як цифрову трансформацію, орієнтовану передусім на широке застосування сучасних технологій страхового бізнесу, здатних максимально зрівноважити фінансово-економічні інтереси учасників страхового процесу. Інноваційний вектор страхової діяльності має базуватися на трьох взаємозалежних складових, інтелектуальності, клієнтоорієнтованості та доступності (рис.3.2).

Перша складова цифрової трансформації передбачає розробку та використання стратегій обробки великих масивів даних, пов'язаних з формуванням клієнтської бази. Йдеться про ідентифікацію, аналіз й оцінювання ймовірних ризиків та прийняття рішення щодо доцільності передачі їх на страхування. Крім цього, передбачено можливість автоматизації, зокрема здійснення розрахунків страхових тарифів в режимі реального часу, автоматичної фіксації факту настання страхової події (наприклад, використання гаджетів, відео спостереження при автострахованні), а також забезпечення програмного забезпечення для розрахунку величини страхового відшкодування тощо. Важливо наголосити, що зростання інтелектуальності страхової діяльності сприяє протидії шахрайству та підвищенню довіри між стейкхолдерами страхового ринку

Вагомою складовою формування конкурентних позицій страхової компанії на ринку є забезпечення її клієнтоорієнтованості. Зміст даного поняття полягає в орієнтації на забезпечення максимального страхового захисту страхувальників (та/або вигодонабувачів) з позиціонуванням послуг високої якості та належним сервісним обслуговуванням. У даному контексті для страхових компаній, актуальними постають завдання щодо удосконалення організаційних, маркетингових, фінансово-економічних та інших бізнес-

процесів, спрямованих на їх оптимізацію та синхронізацію, розрахованих на середньо страхову та довгострокову перспективу.

Рис.3.2. Сучасні технології цифрової трансформації на страховому ринку

Джерело: побудовано на основі [40].

Клієнтоорієнтованість страхової компанії досягається завдяки використанню комплексу взаємопов'язаних заходів, серед яких варто виокремити реінжиніринг бізнес-процесів. Його основна ідея полягає у системному використанні методів, засобів та інструментів управлінського спрямування, здатних кардинально підвищити якість операційної та фінансової діяльності страхової компанії.

Для страхових компаній все більшої актуальності набувають питання формування доступності страхових послуг. Це досягається за допомогою диверсифікації страхових послуг, урізноманітнення каналів їх збуту, широко застосовуючи різноманітні Інтернет-технології, а також формувати пропозиції на послуги в різних цінових категоріях. Всі ці окресленні заходи сприятимуть розширенню страхового покриття майнових ризиків, а відтак збільшенню укладених договорів з майнових видів страхування.

Водночас, варто наголосити, що поряд з безумовними перевагами цифровізації страхового процесу, виникають певні труднощі у їх учасників. Наприклад, використання хмарної інфраструктури забезпечує високу надійність збереження інформації, її доступність з різних гаджетів. Однак, сховища для збереження інформації надаються на платній основі, зазвичай такі послуги є досить дорогими для переважної більшості національних страхових компаній.

Таким чином, діджиталізація фінансово-економічних відносин у суспільстві є об'єктивним та незворотним процесом цивілізаційного розвитку. Звідси постає необхідність у використанні можливостей цифрової трансформації на розвиток страхових відносин у суспільстві. Узагальнюючим результатом, таких змін має стати широке використання фізичними та юридичними особами механізму страхування у протидії майновим ризикам, а також підвищення платоспроможності, рентабельності та прибутковості страхових компаній. Отже, досягнення окресленого сприятиме зростанню економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності, а відтак і зміцненню національної економіки на макро і мікро рівнях.

Висновки до розділу 3

В основі подальшого розвитку майнових видів страхування лежить системна модернізація страхового ринку, тобто забезпечення сприятливих умов для здійснення замкнутого розподілу ризиків та відповідальності між усіма учасниками страхового процесу. Страхування майнових ризиків має розглядатися, як невід'ємний інструмент підприємницької діяльності спрямований на мінімізацію непередбачених витрат, пов'язаних з настанням страхових подій. Вважаємо, що найбільшими резервами для подальшого розвитку майнових видів страхування в Україні є: автострахування, страхування сільськогосподарських ризиків, страхування фінансово-кредитних ризиків страхуванням нерухомості тощо. Перед стейкхолдерами страхового

ринку з'являться нові можливості щодо укладання, введення та виконання договорів майнового страхування в онлайн-режимі. Цифрові технології все більше застосовуються в страховому бізнесі та виступають вагомими драйверами його подальшого розвитку.

ВИСНОВКИ

У представленій кваліфікаційній роботі обґрунтовано теоретико-методичні засади розвитку майнових видів страхування, сформульовано ключові орієнтири їх подальшого розвитку, зважаючи на ризикогенність оточуючого середовища. Результати проведеного дослідження дали підстави для конкретизації наступних висновків.

1. Роль та значення страхування постійно зростає на національному та глобальному рівнях. Це зумовлено усвідомленням необхідності своєчасної нейтралізації ризиків застосовуючи механізм формування та використання коштів страхових резерв для відшкодування збитків, спричинених настанням страхових подій. Унікальність страхування полягає у спроможності здійснення розподілу ризиків й відповідальності у просторі та часі, тим самим урівноважуючи потенційні загрози (природного та антропогенного характеру) між учасниками страхового процесу.

2. Обґрунтовано необхідність розвитку інноваційної інфраструктури страхового ринку. Дедалі зростає роль професійних посередників у налагодженні взаємовигідних фінансово-економічних взаємовідносин між страховиками та страхувальниками. Страхове посередництво має сприяти підвищенню сервісу та якості страхового обслуговування, а також зростанню ділової та інвестиційної активності стейкхолдерів ринку.

3. Встановлено, що за 2018 – 2020 рр. ринок майнових видів страхування в Україні має досить різновекторні тенденції. Зокрема на фоні скорочення обсягів акумульованих страхових премій за досліджуваний період на 8,5 %, спостерігається зростання сум активів страховиків на 110,6 %, власного капіталу на 133,2 %, страхових резервів –107,0 % та гарантійних фондів – 159,5 %. Характерною особливістю зазначеного періоду було зростання страхових виплат на 115,5 %. Перевищення виплат над преміями відбулося в таких видах страхування, як страхування сільськогосподарських ризиків (8,8 раза), страхування водного транспорту (2,8 раза), страхування від вогневих та

стихійних явищ (2,4 раз), страхування фінансових ризиків (2,2 раз). Представленні показники, свідчать, що страховим компаніям необхідно першочергово дбати про забезпечення їх платоспроможності та рентабельності страхових операцій. Безумовно, що таке співвідношення між виплатами та преміями не є тенденцією, проте страховикам доводиться протидіяти значним операційним та фінансовим ризикам.

4. Доведено необхідність подальшої капіталізації страхових компаній України. Потенційними можливостями нарощування капіталу страховиків є збільшення їх статутних та гарантійних фондів, а також збільшення технічних резервів завдяки збільшенню сум акумуляції страхових платежів за наданні послуги. Загальне збільшення власного капіталу страховиків, сприятиме зростанню їх фінансової надійності щодо взятих фінансових зобов'язань за укладеними договорами майнового страхування, в відтак і довіри до компанії з боку потенційних клієнтів.

5. Аргументовано необхідність здійснення подальшої модернізації страхового ринку. Пріоритетними їй напрямками повинно стати удосконалення нормативно-правового забезпечення страхової діяльності в Україні, формування інформаційно-комунікаційного середовища, розвиток інфраструктури страхового ринку, гарантування актуарної збалансованості між учасниками, а також стимулювання окремих видів майнового страхування. Істотними резервами для збільшення укладання договорів з майнових видів страхування визнано цифровізацію страхової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко А. С. Вплив діджиталізації на розвиток майнових видів страхування в Україні. *Фінансове забезпечення економіки* : матеріали науково-практичної Інтернет конференції Поліського національного університету. 23 листопада. 2021 р. Житомир. ПНУ. 2021. С. 12-14.
2. Бойко А. С. Ринок майнових видів страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку»* Том II. 27 жовтня 2021р. Житомир. ПНУ. 2021. С. 35–38.
3. Бойко А. С. Роль майнових видів страхування у формуванні безпекового середовища ринкового типу. *Фінансове забезпечення економіки* : матеріали науково-практичної Інтернет конференції Поліського національного університету. 1 червня. 2021 р. Житомир. ПНУ. 2021. С. 14 –16.
4. Волосович С, Фоміна О. Технологічні інновації на страховому ринку. *Вісник КНЕУ*. 2018. Вип. 5. С. 124-137
5. Глобальний індекс стійкості страхування до ризиків катастроф та здоров'я *Insurance TOP* №4(80) 2021. URL: <https://forinsurer.com/files/file00712.pdf> (дата звернення:04.10.2021).
6. Горбач Л. М., Кадебська Є. В. Страхування : підручник. Київ. Кондор – Видавництво. 2018. 544 с.
7. Долгошея Н. О. Страхування у запитаннях та відповідях: навч. посіб. Київ : ЦУМ. 2020. 320 с.
8. Єрмолаев Г. Б. Інформаційна прозорість та її вплив на розвиток інфраструктури страхового ринку. *Етап: економічна теорія, аналіз, практика*. 2011. №6. С. 132 – 141.
9. Журавка О. С. Бухтіарова, А. Г. Пахненко О. М. Страхування : навчальний посібник Сумський державний університет, 2020. 350 с

10. Залетов О. М. Цифрова трансформація страхування – від управління витрат до управління ризиками. *Insurance TOP: рейтинг страхових компаній* № 7(75) 2020. URL : <https://forinsurer.com/files/file00694.pdf>
11. Звіт (проміжний) про науково-дослідну роботу “Науково-методичні засади стратегічного розвитку страхового ринку України” за темою : “Формування страхового ринку України в контексті сталого розвитку” Виконавці: С. В. Козьменко (керівник); С. В. Леонов; Л. Л. Гриценко [та ін.]. Суми : ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”, 2008. 140 с.
12. Клапків Ю. М. Роль страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.
13. Козоріз Г. Г. Капітал і капіталізація страхового ринку України монографія. Київ : Ун-т банківської справи НБУ, 2010. 327 с.
14. Кравчук Г. В. Методологічні засади управління конкурентоспроможністю страхових компаній : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: 08.00.08 Суми, 2010. 38 с.
15. Крикуненко О. С., Березіна С. Б. Роль інноваційних страхових послуг у формуванні прибутку страховика. *Молодий вчений*. 2017. № 4 (44). С. 683 –686.
16. Марценюк-Розарьонова О. В. Майнове страхування : особливості, значимість та перспективи Фінансовий простір. 2014. № 3 (15). С.147-151.
17. Наливайко Д. В. Страхування майна в умовах економічних перетворень. *Економіка та держава*. 2018. №10. С.106–109.
18. Нестерова Д.С. Розміщення активів страхових компаній в Україні. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2016. Вип. 1. С. 176-182.
19. Олійник О.В., Нагаєва Г.О. Страхування : навчальний посібник. Харків: Стильна типографія, 2020. – 256 с.
20. Пікус Р. В., Заколюдяжний В. О. Інноваційний розвиток страхової діяльності як основа підвищення її ефективності. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. Економіка. 2015. Вип. 3. С. 2 –80.

21. Подра О. П., Петришин Н. Я. Особливості розвитку вітчизняного страхового ринку та напрями активізації страхової діяльності в умовах становлення цифрової економіки. 2020. №5.

23. Приступа Л. А., Харчук О. Б. Концептуальні засади конкурентоспроможності страхової компанії в сучасному ринковому середовищі. *Вісник Мукачівського державного університету*. 2017. Вип. 13. С. 1201–1206.

24. Про страхування : Закон України від 7 берез. 1996 р. № 85/96-ВР. URL: <http://portal.rada.gov.ua> (дата звернення 07.10.2021).

25. Результати аналізу звітності страховиків за 2020 р. Департамент нагляду за ринком небанківських фінансових послуг Управління нагляду за страховим ринком 30 квітня 2021 р. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/

26. Рекуненко І.І. Інфраструктура фінансового ринку України: сучасний стан та перспективи розвитку : монографія. Суми : УАБС НБУ, 2013. 411 с.

27. Слобаденюк О. В., Бендюк М. С Тенденції розвитку страхування майна в Україні. *Причорноморські економічні студії* 2019. Вип.41. С.170-175.

28. Статистика продажів електронних договорів ОСЦПВ за 9 місяців 2020: реалізовано 2,2 млн. е-полісів. *Insurance TOP: рейтинг страхових компаній* № 7(75) 2020. URL : <https://forinsurer.com/files/file00694.pdf>

29. Страхування : [опорний конспект лекцій] / Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, А.С. Шолойко [та ін.] ; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – Київ : Логос, 2015. 276 с.

30. Фисун І. В., Ярова Г.М. Страхування : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури. 2019. 240 с.

31. Шевченко В. Визначення стратегічних напрямів подальшого розвитку міжнародного страхового ринку в умовах глобалізації. *Економіка*. 2014. № 10. С. 230-236.

32. Школьник І. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку : монографія Суми : ВВП Мрія-1 ЛТД, УАБС НБУ, 2008. 348 с.

33. Шолойко А. С. Сутнісна характеристика інфраструктури страхового ринку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 14. Ч. 2. С. 186 – 190.
34. Шолойко А. С. Інфраструктура страхового ринку України : монографія. Київ. Логос 2019. 408 с.
35. Henri de Castries. Capital Adequacy and Risk Management in Insurance. *The Geneva Papers on Risk and Insurance. Issues and Practice*. 2005. Vol. 30, No. 1. P. 47–51.
36. IDD. VIPAR. URL: [http:// www. bipar. eu/eu/key-issues-positons/from-i-to-imd-ii](http://www.bipar.eu/eu/key-issues-positons/from-i-to-imd-ii).
37. Insurance TOP: рейтинг страхових компаній №1 (77) 20201. URL : [ttps://forinsurer.com/files/file00703.pdf](https://forinsurer.com/files/file00703.pdf)
38. Insurance TOP: рейтинг страхових компаній №1 (69) 2020. URL : <https://forinsurer.com/files/file00673.pdf>
39. Insurance TOP: рейтинг страхових компаній №1 (65) 2019 URL : <https://forinsurer.com/files/file00653.pdf>
40. Word Insurance Report 2019 URL: https://worldinsurancereport.com/wp-content/uploads/sites/6/2019/05/World-Insurance-Report_2019.pdf